

Sisäministeriö / kirjaamo

kirjaamo.sm@gov.fi

Temet Group Oy:n lausunto

Viite: Lausuntopyyntö VN/28404/2022

Kiitämme sisäministeriötä mahdollisuudesta lausua mielipiteemme liittyen väestönsuojia koskevan osahankkeen ”Väestönsuojien nykytila Suomessa” raporttiluonnokseen. Pidämme hanketta hyvin tärkeänä. Lausunnossamme keskitymme kommentoimaan väestönsuojien kuntoon liittyvää selvitystyötä, selvitystyön johtopäätöksiä ja työn tekijöiden tarjoamia suosituksia tilanteen parantamiseksi.

1.1 Tavoite

Väestönsuojien kunnan arvioinnissa on huomioitu vain C-, K- ja S1-luokan teräsbetonisuoijat. Tämä on perusteltu linjaus, koska niissä olevat suojapaikat edustavat yli 85 % Suomen väestönsuojapaikoista.

2 Väestönsuojien ja suojapaikkojen määrä

Olemme tietoisia haasteista väestönsuojien sijainnin ja suojapaikkojen määrän luotettavassa selvittämisessä. Olemme ilmaisseet kannattavamme pelastuslain uudistamisen esiselvityshanketta koskevassa sisäministeriölle antamassamme lausunnossa (lausuntopyyntö VN/6185/2021) ministeriön ehdotusta valtakunnallisen väestönsuojarekisterin laadinnasta osana pelastustoimen tiedonhallintaratkaisua mieluiten siten, että uusien kohteiden tiedot menevät tietokantaan automaattisesti rakennusluvan yhteydessä. Olemme myös ilmoittaneet, että olemassa olevien kiinteistöjen osalta myös Temetin tietojärjestelmissä olevat tiedot olisivat rekisterin laatijoiden käytössä.

3 Väestönsuojien kunto

3.1 Aineistot ja menetelmät

Selvitys perustuu 245 eri väestönsuojaan tehtyjen määräaikaistarkastuksien tuloksiin 18 eri yrityksen tai henkilön toimesta. Otanta edustaa 0,49 % Suomen väestönsuojista. Kuten selvityksessä todetaan (s. 27) otanta edustaa niin pientä osuutta suojien kokonaismäärästä, että missään suojaluokassa tuloksia ei voida yleistää johtopäätöksenä koskemaan kaikkia Suomen väestönsuojia. Tämän vuoksi selvityksen tuloksiin tulee suhtautua tietyin varauksin.

Määräaikaistarkastusten tuloksista oli rajattu pois erityssuodattimien tarkastustulokset, mikä on ongelmallista, koska kokemuksemme mukaan eritoten C64- ja vanhempien S1-luokan suojien erityissuodattimet ovat jo selkeästi teknillisen käyttöikänsä päässä.

3.2 Selvityksen havainnot väestönsuojien teknisestä kunnosta

Väestönsuojien teknisen kunnan arvioinnissa on keskitytty suojan toimintaan konventionaalisten aseiden uhkatilanteissa sekä kaasu- ja säteilyvaaratilanteissa. Mikäli suoja on järkevästi käyttöön otettavissa, sen ovet suljettavissa ja ilmanvaihtaukkojen suojaus paine- ja ylipaineventtiilein

on kunnossa, suoja toimii suurella varmuudella paine- ja sirpalevaikutuksia vastaan, kuten eräs pelastuslaitoksen edustaja on todennut. C-luokan suojoissa tosin ongelmia voivat aiheuttaa hiekkasuodattimet, jotka saattavat olla metallirakenteiltaan ruostuneet ja jopa tukossa, jolloin tuloilman saanti on estynyt.

Suojan toiminta kaasu- ja säteilyvaaratilanteissa edellyttää, että sen ilmanvaihto toimii ja että sen erityissuodattimet ovat toimintakunnossa. Koska erityissuodattimen kuntoa ei ole arvioitu, eikä C-luokan suojojen hiekkasuodattimen kuntoa selvitetty, suhtaudumme kriittisesti selvityksen tuloksiin suojojen yli 80 % toimintavalmiudesta kaasu- ja säteilyvaaratilanteiden suhteen.

3.2.3 Laitteiden ja varusteiden suunniteltu käyttöikä

Valmistajan näkökulmasta laitteiden ja varusteiden suunniteltu käyttöikä on juuri tuo selvityksessä mainittu tuotteen suunnittelussa huomioitu minimikäyttöikä, jonka perusteella muun muassa sen materiaalit ja pintakäsittely valitaan. Väestönsuojiiin tarkoitetut tuotteet ovat erittäin pitkäikäisiä oikein huollettuina, mutta ongelmia aiheuttavat nimenomaan erityissuodattimet, joissa herkästi vanheneva aktiivihili on riskialttein komponentti. Suojissa kiinteästi betonivaluun asennettavat komponentit täyttävät asetuksessa määritellyn 50 vuoden käyttöiän. Erityissuodattimet ja muut suojan varusteet täyttävät nykyisen 30 vuoden käyttöikävaatimuksen. Laittevalmistajat eivät voi taata erityissuodattimien täyttä toimintakuntoa yli suunnitellun käyttöiän.

3.3 Kunnossapitoon liittyvät puutteet

3.4 Määräaikaistarkastuksiin liittyvät puutteet

3.4.1 Tarkastajien osaaminen

3.4.2 Tilaajan osaaminen

Olemme havainneet täsmälleen samat puutteet suojojen kunnossapitoon, tarkastuksiin ja osapuolten osaamiseen liittyen. Olemme ehdottaneet pelastuslain uudistamisen esiselvityshanketta koskevassa sisäministeriölle antamassamme lausunnossa (lausuntopyyntö VN/6185/2021), että väestönsuojan ja sen laitteiden tarkastusta, huoltoa ja kunnossapitoa varten laaditaan selkeät määräykset, niiden noudattamista valvotaan ja laiminlyönnit sanktioidaan. Samassa yhteydessä ehdotimme myös, että suojojen tarkastusta ja kunnossapitoa suorittavien tahojen osaamiseen kiinnitetään erityistä huomiota ja heistä ylläpidetään rekisteriä Ruotsin mallin mukaisesti, jossa tarkastuksia, huoltoa ja kunnossapitoa saavat tehdä vain MSB:n (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) Skyddsrumssakkunnige-rekisterissä olevat toimijat.

3.4.3 Tarkastustoiminnan kehityskohteet

Selvityksessä mainitut tarkastustoiminnan kehityskohteet ovat erittäin hyviä ja ehdottaisimme niiden erääksi painopistealueeksi sekä C-luokan hiekkasuodattimien että S1-luokan erityissuodattimien kunnan selvittämistä, koska niiden toiminta on olennaista suojan toimimiseksi kaasu- ja säteilyuhkaa vastaan. Suodattimien kunnan selvittämiseksi on mahdollista kehittää toimivia käytäntöjä, ja alan teollisuus voi tarjota apuaan niiden löytämiseksi.

3.5 Väestönsuojien käyttöönottoon liittyvät puutteet

Olemme tunnistaneeet käyttöönoton valmiuteen liittyvät puutteet. Olemme ehdottaneet pelastuslain uudistamisen esiselvityshanketta koskevassa sisäministeriölle antamassamme lausunnossa (lausuntopyyntö VN/6185/2021), että pelastuslain 76 §:ään lisättäisiin velvoite laatia suunnitelma suojan käyttöönotosta siten, että se koskisi myös jo olemassa olevia suoja. Tällöin suojan käyttökuntoon laittaminen ei välttämättä vaatisi erillistä koulutusta, mikäli ohjeistus olisi laadittu riittävän yksityiskohtaisesti. Velvoite suunnitelman laadinnasta kohdistuisi kiinteistön omistajaan ja sen toteutusta valvoisivat pelastusviranomaiset pelastuslain 78 §:n mukaisten valvontatehtävien yhteydessä.

4 Pelastuslaitokset ja väestönsuojat

Pelastuslaitosten huoli koskien tiedonkulkua, suojautumisen ohjeita ja suojan käyttöönottoa on erittäin perusteltu. Pelastuslaitosten toimintaa helpottaisivat jo aiemmin esillä olleet ehdotukset valtakunnallisen väestönsuojarekisterin sekä suojiin käyttöönoton ohjeistuksen laadinnasta. Väestönsuojareksiteristä olisi myös mahdollista saada tiedot esimerkiksi kuntakohtaiseen sähköiseen karttapohjaan suojapaikkojen nopeaksi selvittämiseksi suojautumistilanteen johtamista varten.

5 Analyysi

Analyysi on kokonaisuudessaan perusteltu ja osoittaa ne kolme pääasiallista syytä suojiin puutteelliselle toiminnalle, säännöllisen huollon puute, suunnittelussa tehdyt virheet ja suojiin jälkepäin tehdyt muutos- tai korjaustyöt, jotka myös Temet on suoja tarkastaessaan havainnut toistuvasti.

6 Johtopäätökset

Johtopäätöksissä esiin tulleet juurisyyt ovat kattavat, mutta niissä voisi vielä painottaa osaamisen puutteita väestönsuojien suunnittelussa, joka tuli esille analysoitaessa selvityksen tuloksia. Kun suunnittelu on tehty huonosti, niin siitä eteenpäin ongelmat suojan käytössä ja kunnossapidossa kumuloituvat. Kaikkiin juurisyihin voidaan etsiä toimivia ratkaisuja, joita kommentoimme seuraavassa suositusta koskevassa kohdassa.

7 Suositukset

7.1 Väestönsuojiiin liittyvä koulutus

Suositus sisäministeriön laatimasta väestönsuojiiin liittyvän osaamisen kehittämissuunnitelmasta on erittäin tervetullut ja toivoisimme, että siinä huomioitaisiin kolmannen sektorin lisäksi myös alan teollisuus, jolla on valtava kokemus ja tietomäärä kaikesta väestönsuojiiin liittyvästä osaamistarpeesta. Toivoisimme viranomaisten ja teollisuuden yhteistyötä koulutussuunnitelman laadinnassa ennen sen julkaisua ja käyttöönottoa.

7.2 Väestönsuojiiin liittyvät ohjeet ja viestintä

Suositus sisäministeriön valmistelemasta ohjeista, malleista ja viestinnästä on myös erittäin tervetullut ja tässäkin alan teollisuus kolmannen sektorin lisäksi voisi olla suurena apuna. Suunnitelmassa tulee hyödyntää kaikkien tahojen osaamista tietoa, kuten esimerkiksi valtakunnallista rakennusvirhepankkia, jonne alan toimijat ovat toimittaneet tietoa väestönsuojien suunnittelussa ja rakentamisessa tapahtuneista virheistä ja niiden syistä tavoitteena ehkäistä niiden toistuminen.

7.3 Säädöstarpeet ja kansallinen ohjaus

Pelastuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä on toki uudistettava myös väestönsuojia koskevat säädökset mukaan lukien sen nojalla annetut asetukset, jotka eivät kaikilta osiltaan vastaa tämän päivän mahdollisen kriisien uhkakuvia. Tässäkin toivomme, että alan teollisuuden laajaa osaamista voitaisiin hyödyntää muun muassa materiaalien ja valmistusteknologioiden kehittymisen myötä.

7.4 Väestönsuojien alueellinen kohdentuminen väestönsuojelun kokonaisuudessa

Nähdäksemme merkittävin syy väestönsuojien katvealueiden syntyyn on vuoden 2011 pelastuslain muutos, joka lopetti suojien rakentamisen pieniin kiinteistöihin, lopetti niin ikään yleisten väestönsuojien rakentamisen ja nosti rakentamisvelvoitteen kerrosalaltaan vähintään 1200 m² rakennuksiin. Rakennusvelvoitteen säilyessä nykyisen kaltaisina, pitäisimme suojien täydennysrakentamista erittäin tervetulleena ratkaisuna täydennettynä ohjeistuksella tilapäissuojien rakentamiseen varautumisella.

9 Yhteenveto

Uskomme, että selvityksessä havaittuihin juurisyihin löydetään ratkaisut, kun mukaan otetaan kaikki alan toimijat, joiden yhteenlaskettu osaaminen on aivan maailmanluokkaa väestönsuojien rakentamisen pitkäjänteisyyden takia.

Temet Group Oy:n lausunnon ydinkohtien yhteenveto

- 1) Valtakunnallinen väestönsuojarekisteri tuli laatia osana pelastustoimen tiedonhallintaratkaisua
- 2) Suojan toiminta kaasu- ja säteilyvaaratilanteissa edellyttää, että suojan ilmanvaihto toimii ja sen erityissuodattimet ovat kunnossa
- 3) Asianmukaisesti säilytettynäkään erityissuodattimien ei voida taata säilyvän toimintakunnossa yli 30 vuotta
- 4) Väestönsuojan ja sen laitteiden tarkastusta, huoltoa ja kunnossapitoa varten tulisi laatia selkeät määräykset, valvoa niiden noudattamista ja sanktioida laiminlyönnit
- 5) Suojien tarkastusta ja kunnossapitoa suorittavien tahojen osaamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja ylläpitää heistä rekisteriä
- 6) Suojien tarkastustoiminnan erääksi painopistealueeksi tulisi ottaa C-luokan hiekkasuodattimien sekä C64- ja S1-luokan erityissuodattimien kunnon selvittäminen
- 7) Pelastuslain 76 §:ään tulisi lisätä velvoite laatia suunnitelma suojan käyttöön otosta siten, että se koskisi myös jo olemassa olevia suojia
- 8) Virheet suojien suunnittelussa muodostavat merkittävän juurisyyn suojien käytössä ja kunnossapidossa ilmeneviin ongelmiin

Ystävällisin terveisin, Helsingissä 26.5.2023

Juha Simola, toimitusjohtaja, CEO
Temet Group Oy